

Nr 220.

Ankom till riksdagens kansli den 7 juni 1918 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för påbörjande av första utbyggnaden av en kraftstation vid Harsprånget jämte en i ämnet väckt motion. (4:e avd.)

I den till innevarande års riksdag avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under år 1919 har Kungl. Maj:t under titel »utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet» beträffande statens vattenfallsverk under punkt 74 föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde komma att avlåtas, till utförande av anläggningar för ytterligare kraftuttagning i Lule älv för år 1919 beräkna ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t under punkt 36 uti den ovannämnda dag till riksdagen avlätna propositionen, nr 2, med förslag till tilläggsstat till riksstaten för år 1918 under samma titel föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde komma att avlåtas, till utförande av anläggningar för ytterligare kraftuttagning i Lule älv på tilläggsstat för år 1918 beräkna ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 23 april 1918 avlåten, till statsutskottet remitterad proposition, nr 315, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen, att *dels* för påbörjande av första utbyggnaden av en kraftstation vid Harsprånget bevilja å tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av 500,000 kronor och för år 1919 ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor; *dels ock* för år 1919 anvisa för fullbordande av de av 1913 års riksdag beslutade arbeten för Stora Lule älvs reglering ett reservationsanslag av 300,000 kronor ävensom för ytterligare arbeten för älvens reglering ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

I fråga om utredningen i ämnet tillåter sig utskottet att hänvisa till det propositionen bilagda statsrådsprotokollet.

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *H. Bäckström* väckt motion, nr 175, vari hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 315 måtte uttala sin förväntan, att vid avslutandet av kontrakt om abonnement av kraft från statens vattenkraftsanläggningar skälig vinst å vattenkraftens naturvärde tillförsäkras staten, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall finner anledning föreligga att härifrån göra undantag.

Beträffande de skäl motionären anfört till stöd för sin framställning får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottets
yttrande.

Den första utbyggnad av en kraftstation vid Harsprånget, för vars påbörjande medel äskas i den föreliggande propositionen, är avsedd för 5 maskinenheter jämte reservenhet, motsvarande en effekt av 87,500 kilowatt. Efter den reglering av Stora Lule älv, till vilken medel jämväl nu äskas, beräknas kraftstationen, inräknat reserv, kunna utföras för 11 enheter om tillhoppa 192,500 kilowatt. Kostnaden för den första utbyggnaden av kraftverket vid Harsprånget, inberäknat två tredjedelar av kostnaden för berörda vattenreglering — återstående tredjedel har ansetts böra belasta Porjus kraftverk — har med användande av 1913 års priser beräknats till 35,500,000 kronor samt vid tillämpning av nu rådande priser uppskattats till 75,000,000 kronor. Beträffande den fortsatta utbyggnaden av kraftverket föreligga inga beräkningar, men i likhet med vad i allmänhet är fallet vid kraftverksanläggningar, torde denna bliva relativt mindre kostsam, enär å den första utbyggnaden nedlagda arbeten, såsom för dammbyggnad o. dyl. kunna tillgodogöras vid en senare utbyggnad.

På grund av de högst betydande kostnader, varom här är fråga, och med hänsyn till det nu rådande statsfinansiella läget har utskottet icke kunnat undgå att hysa stor betänksamhet mot att nu tillstyrka beslut om påbörjande av kraftstation vid Harsprånget. Då utskottet likväl funnit sig böra biträda förslaget, har detta skett av följande skäl.

Intet tvivel kan råda därom, att Harsprånget inom en snar framtid bör utbyggas för alstrande av elektrisk kraft. Beslutas kraftverksanläggningen nu, har man säkerhet för, att den frambringade kraften kommer att vinna omedelbar avsättning för ändamål, som det är av stort allmänt intresse att befordra. Bland kraftspekulanterna märkes särskilt det i statsrådsprotokollet omnämnda aktiebolaget Elektrosalpeter, som,

därest option kunde erhållas å viss kraft från Harsprånget, torde komma att avstå från bolaget enligt kontrakt med staten tillförsäkrad kraftleverans från Trollhätte kraftverk. Härigenom skulle vid Trollhättan en högst värdefull kraftmängd, varöver för närvarande icke kan fritt förfogas, komma till ekonomiskt fördelaktig användning. Till följd av den stora omfattningen av anläggningarna vid Trollhättan är det av betydelse, att arbetena snart kunna påbörjas, på det att en dyrbar forcering må kunna undvikas, därest kraftbehovet framdeles skulle bliva trängande. Med de av Kungl. Maj:t äskade anslagsbeloppen kunna de arbeten, som taga längst tid, anordnas på lämpligt sätt. I detta avseende må hänvisas till en utskottet tillhandakommen promemoria från överingenjören i vattenfallsstyrelsen A. Ekwall, vilken såsom bilaga fogats vid detta utlåtande. Det bör härvid uppmärksammas, att de anläggningar, som först skola komma till utförande, äro sådana, som antingen utgöra ett avslutat helt eller med vilkas fullföljande kan anstå någon tid, för det fall att på grund av statsfinansiella skäl ett avbrott i arbetet skulle visa sig nödvändigt.

Med hänsyn till samtliga nu berörda förhållanden har utskottet funnit sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag om kraftverksanläggningens påbörjande.

Vad angår den av herr Bäckström väckta motionen synes densamma icke böra föranleda till någon riksdagens åtgärd, då vid beräkningen av kraftprisen hänsyn redan tagits till värdet å naturkraften i Harsprånget, samt utskottet för övrigt är förvissat, att vattenfallsstyrelsen icke lär underlåta att söka i möjligaste mån uppbringa inkomsterna från det nya kraftverket.

Kungl. Maj:ts förslag rörande anslag för Stora Lule älvs reglering har utskottet ävenledes ansett sig böra tillstyrka.

I enlighet med vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen med bifall till förevarande proposition samt med avslag å herr Bäckströms ovanberörda motion må

1:o) för påbörjande av första utbyggnaden av en kraftstation vid Harsprånget bevilja

a) å tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av 500,000 kronor och

b) för år 1919 ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor;

2:o) för år 1919 anvisa för fullbordande av de av 1913 års riksdag beslutade arbeten för Stora Lule älvs

reglering ett reservationsanslag av 300,000 kronor
ävensom för ytterligare arbeten för älvens reglering
ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Beträffande sättet för täckande av ifrågavarande anslag kommer utskottet att framdeles under riksdagen avgiva yttrande.

Stockholm den 7 juni 1918.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, H. F. Lamm, O. Bergqvist, C. G. Ekman, H. G. W. Wrangel, J. L. Widell, A. Pers, greve N. F. Posse, C. A. Stålberg* och *C. I. Asplund* samt

från andra kammaren: herrar *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *J. Olofsson* i Digernäs, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Anderson* i Råstock, *C. Persson* i Stallerhult, *J. Jönsson* i Revinge, *C. R. Jansson* i Falun, *A. J. Andersson* i Gävle, *O. Nilsson* i Örebro, *J. Erlansson, S. E. J. Lübeck* och *F. T. Hamrin*.

Bilaga.

P. M.

angående de första arbetena för en statens kraftstation vid Harsprånget.

I Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för påbörjande av en första utbyggnad av kraftstation vid Harsprånget har äskats ett anslag för år 1918 av 500,000 kronor och för år 1919 av 1 miljon kronor. Enligt anmodan får jag härmed uppgiva, vilka arbeten, som med dessa anslag äro tänkta påbörjade.

Under sommaren 1918 skulle, om Kungl. Maj:ts proposition vinner riksdagens bifall, till en början definitiva undersökningar igångsättas, för att man därigenom skulle kunna fastslå det definitiva läget av regleringsdammen, kraftstationen och avloppstunneln. För att erhålla säkra uppgifter om bergets beskaffenhet för dessa huvuddelar av anläggningen måste provsprängningar företagas och eventuellt berggrunden undersökas jämväl medelst diamantborrningar. Jämsides härmed skulle en del förberedande arbeten bedrivas under år 1918, nämligen med uppförande av en del provisoriska husbyggnader, såsom baracker, marketenterier, arbetskontor, förråd, reparationsverkstad och dylikt, varjämte vägförbindelse för materialtransporter från Porjus till Harsprånget skulle iordningställas och terrasseringarna börja för framdragning av stickspår från Inlandsbanan till kraftstationsbyggnaden.

Sedan de definitiva undersökningarna hunnit avslutas i början av år 1919 och konstruktionsarbetet till följd därav fortskridit så långt, att anläggningens huvudsakliga utseende kunnat fastläggas, skulle under år 1919 själva arbetena påbörjas på så sätt, att för *regleringsdammen* pallsprängning för den massiva dammkärnan skulle påbörjas på flere ställen, varjämte murningsarbetena även då kunde taga sin början. Till följd av de enormt uppdrivna prisen på cement är det därvid troligen ekonomiskt lönande att påbörja murningsarbetena på dammen medels murning av granit i cementbruk. Då lämplig sten i ganska stor utsträckning finnes på platsen, blir ett sådant murverk förhållandevis billigare än en betongmur, då cementåtgången härför är avsevärt mindre än för betongen. Dammens huvudmassa måste dock utföras av betong, emedan arbetstiden annars skulle bliva alltför lång. Om förhållandena på arbetsmarknaden skulle bliva sådana, att arbetslöshet uppstode och en avsevärd arbetsstyrka behöfde sysselsättas i Norrbotten, skulle just murningsarbetet på dammen vid Harsprånget lämpa sig härför. Härför erfordras emellertid, att de definitiva undersökningarna med därav följande fastläggande av dammens läge och konstruktion skola kunna göras inom närmaste tid. Under år 1919 skulle dessutom, ehuru i mindre omfattning, sprängningsarbetena påbörjas för själva *kraftstationen* och för *avloppstunneln*. Några större bergmassor kunna icke då hinna uttagas, men erforderliga transportanordningar, vertikala sänkschakt genom berget, uppställning av gruvhissar och dylikt måste dock i god tid planeras och utföras, för att en större arbetsstyrka med fart skall kunna gripa in, när erforderligt anslag för arbetenas fortsättande kommer att beviljas.

Om det första anslaget för anläggningen skulle utgå först år 1919, måste ovan angivna definitiva undersökningar och provisoriska byggnader uppskjutas till sommaren 1919, varför anläggningens fullbordan troligen bleve fördröjd omkring ett år. Ett sådant uppskov skulle säkerligen med hänsyn till kraftavsättningen vara av stor olägenhet för vattenfallsstyrelsen, då därigenom vissa kraftavnämare på grund av dröjsmålet med kraftleveransen sannolikt skulle uppsöka andra kraftkällor, eventuellt i Norge.

På grund av vad ovan anförts är det enligt min mening av stor vikt, att de av Kungl. Maj:t äskade anslagen för år 1918 och 1919 komma att av riksdagen beviljas.

Stockholm den 23 maj 1918.

Axel Ekwall.